

Климосюк Андрій Сергійович

кандидат юридичних наук

Klymosyuk Andriy

PhD in law

ORCID: 0000-0001-5017-3231

DOI: 10.25313/2617-572X-2024-8-10237

ВИДАЧА ДОЗВОЛІВ НА ДІЇ, ЗАБОРОНЕНІ САНКЦІЯМИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

ISSUANCE OF PERMITS FOR ACTIONS PROHIBITED BY SANCTIONS: EUROPEAN EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE

Анотація. Вступ. Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, санкції стали вагомим інструментом впливу на агресора. Країни-партнери постійно впроваджують різні управлінські механізми, спрямовані на збільшення ефективності їх санкційної політики. Одним з них є надання дозволів на вчинення дій, заборонених санкцією. Цей інститут відіграє важливу роль не лише для ефективної реалізації санкційних обмежень та гнучкості санкційної політики, а й для забезпечення принципу верховенства права та дотримання прав людини. Надання дозволів, які фактично є виключенням із санкцій, дозволяє знизити негативний вплив обмежувачих заходів на економічні процеси держави, яка їх застосувала, а також мінімізувати ризики настання різного роду суспільно-небезпечних наслідків та безпекових загроз.

Мета. Мета статті полягає в аналізі існуючих підходів до надання дозволів на вчинення дій, які заборонені санкціями, зокрема у країнах Європейського Союзу.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: 1) нормативно-правове забезпечення регулювання надання дозволів на вчинення дій, які заборонені санкціями в праві Європейського Союзу; 2) праці європейських дослідників санкційної політики, а також аналітичні матеріали юристів, які аналізували інститут дозволів в практичній площині.

У процесі дослідження було використано такі наукові методи: аналізу та синтезу (для дослідженні нормативно-правових актів Європейського Союзу, які регулюють надання дозволів); порівняльний (при порівнянні практики надання дозволів у різних країнах-членах ЄС); емпіричний (при використанні конкретних прикладів з практики надання дозволів у різних країнах та реальних проблеми і виклики); логічного узагальнення (для формування висновків та подальших перспектив дослідження).

Результати. У статті проаналізовано практику надання дозволів на здійснення дій, які заборонені санкціями, в країнах-членах Європейського Союзу. Доведено, що через відсутність єдиної координації та єдності практики, у різних країнах-членах ЄС виникають труднощі, які можуть впливати на ефективність санкційної політики Союзу.

Зроблено висновок про важливість врахування досвіду Європейського Союзу під час впровадження системи видачі дозволів, що відіграватиме вирішальну роль у підвищенні ефективності та збалансованості санкційної політики України, а також сприятиме глибшій інтеграції до європейської санкційної системи.

Перспективи. Подальші наукові пошуки можуть полягати у дослідженні механізму надання дозволів у інших країнах-партнерах, зокрема США та Великій Британії. Це дозволить комплексно дослідити інститут дозволів та створити належну емпіричну базу для удосконалення державної санкційної політики України та напрацювань вітчизняної моделі дозволів.

Ключові слова: санкції, державна санкційна політика, винятки з санкцій, дозволи, санкції ЄС.

Summary. Introduction. After Russia's full-scale invasion of Ukraine, sanctions have become an important tool to influence the aggressor. Partner countries are constantly implementing various management mechanisms aimed at increasing the effectiveness of their sanctions policy. One of them is the authorization of actions prohibited by the sanctions. This institution plays an important role not only for the effective implementation of sanctions restrictions and flexibility of sanctions policy, but also for ensuring the rule of law and human rights. Granting permits, which are actually an exception to sanctions, helps to reduce

the negative impact of restrictive measures on the economic processes of the state that applied them, as well as to minimize the risks of various socially dangerous consequences and security threats.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the existing approaches to authorization of actions prohibited by sanctions, in particular, in the countries of the European Union.

Materials and Methods. The research materials are: 1) legal and regulatory framework for the regulation of authorizations for actions prohibited by sanctions in the law of the European Union; 2) works of European researchers of sanctions policy, as well as analytical materials of lawyers who have analyzed the institution of authorizations in practice.

In the course of the study, the following scientific methods were used: analysis and synthesis (to study the EU legal acts regulating the issuance of permits); comparative (when comparing the practice of issuing permits in different EU member states); empirical (using specific examples from the practice of issuing permits in different countries and real problems and challenges); logical generalization (to draw conclusions and further research prospects).

Results. The article analyzes the practice of granting permits for actions prohibited by sanctions in the EU member states. It is proved that due to the lack of unified coordination and uniformity of practice, difficulties arise in different EU member states that may affect the effectiveness of the Union's sanctions policy.

It is concluded that it is important to take into account the experience of the European Union when implementing the authorization system, which will play a crucial role in improving the efficiency and balance of Ukraine's sanctions policy, and will also contribute to deeper integration into the European sanctions system.

Discussion. Further research could include studying the mechanism of authorization in other partner countries, including the United States and the United Kingdom. This will allow for a comprehensive study of the institution of permits and create an appropriate empirical basis for improving Ukraine's state sanctions policy and the development of the national permit model.

Key words: sanctions, state sanctions policy, sanctions exemptions, permits, EU sanctions.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну призвело до кратного збільшення кількості санкційних обмежень, застосованих країнами демократичного світу щодо країни-агресора та її пособників. Внаслідок цього, РФ стала найбільш санкціонованою країною світу [1].

Водночас це дало потужний поштовх до розвитку та удосконалення санкційної політики, який можна спостерігати у багатьох країнах. Одним з її векторів є мінімізація негативних наслідків застосування санкцій на власну економіку та бізнес. Також, поряд з неухильним дотриманням санкційних обмежень, важливим є забезпечити непорушність базових прав осіб, зокрема й тих, до кого ці санкції застосовано.

З цією метою, країни-партнери впроваджують різні управлінські механізми, спрямовані на збільшення ефективності їх санкційної політики. Одним з них є надання дозволів на вчинення дій, заборонених санкцією.

Таких інструмент дозволяє забезпечити гнучкість та адаптивність санкційної політики. Його дослідження має важливе значення для майбутньої імплементації інституту надання дозволів до механізму державної санкційної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Найбільшу увагу дослідженню санкцій приділили вчені-правники, зокрема Р. Абдуллаєв [2], Ю. Блажеви [3], Ю. Малишева [4], а також іноземні дослідники, такі як С. Portela [5], F. Giumelli [6], S. Bonifassi та J. Bastien [7], M. Asada [8] та інші. Водночас, значення інституту дозволів на вчинення дій, які заборонені санкціями для ефективної санкційної політики не було предметом окремих наукових пошуків.

Метою статті є дослідити існуючі підходи до надання дозволів на вчинення дій, які заборонені санкціями, зокрема у країнах Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Обмежувальні заходи (санкції), які застосовуються до порушників міжнародного права можуть мати різний характер. Загалом вони можуть полягати у різного роду індивідуальних обмеженнях, економічних, дипломатичних чи візових заходах тощо. В контексті антиросійських санкцій, індивідуальні санкції націлені на осіб, відповідальних за підтримку, фінансування чи реалізацію дій, які підривають територіальну цілісність, суверенітет і незалежність України, або тих, хто отримує вигоду від таких дій [9].

Однак, окрім несприятливих наслідків застосування санкцій для самої підсанкційної особи, вони можуть негативно впливати на її сім'ю, близьке оточення та більш широке коло зацікавлених осіб, особливо коли йдеться про фінансові санкції у виді блокування (заморожування активів) [10], які широко застосовуються Україною та її партнерами. Також поширеними є випадки, коли застосовані санкції не дають можливості здійснити операції, необхідні в гуманітарних цілях або для забезпечення екологічної безпеки чи уникнення різного роду суспільно-небезпечних наслідків та загроз. Насамкінець, санкції можуть справляти негативний вплив на бізнес та економічні процеси держави, яка їх застосувала.

Тобто об'єктивно можуть існувати різні обставини, які потребують виключень із санкцій. Законодавча можливість зробити виключення із санкцій шляхом надання дозволу на вчинення певних дій, які ними заборонені та ефективна практична реалізація такого інструменту дозволяє зробити санкційну політику гнучкою та мінімізувати можливі негативні наслідки. Можна вважати, що надання таких дозволів є елементом, характерним для теорії «розумних санкцій». Як слушно зазначив американський учений-

політолог Деніел В. Дрезнер, розумні санкції можуть збільшити негативні наслідки для режиму-об'єкта санкцій, уникаючи при цьому супутніх збитків, як при всеосяжних заборонах, наприклад, повному торговельному ембарго [11, с. 103].

Надання дозволів на вчинення дій, заборонених санкцією є поширеним явищем в країнах-партнерах, зокрема які входять до Європейського союзу. Залежно від країни, цей інститут може також називатись ліцензією чи виключенням. Однак для цілей цієї публікації, виходячи із сутності та національного контексту, пропонується вживати термін «дозвіл».

Загальні вимоги щодо надання дозволів в країнах ЄС встановлюються на наднаціональному рівні, оскільки санкційна політика є важливою складовою реалізації спільної зовнішньої політики та політики безпеки Європейського союзу. Регламентом Ради (ЄС) № 269/2014 «Про обмежувальні заходи щодо дій, які підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України» встановлені випадки можливого відступу від статті 2, відповідно до якого усі кошти та економічні ресурси, що належать, володіють, утримуються чи контролюються особами, на які накладено санкції мають бути заморожені. Умови такого відступу можуть бути різними та містяться в інших статтях Регламенту.

Загалом компетентним органам держав-членів ЄС надаються повноваження частково відступати від положень вищезазначеної статті шляхом надання спеціальних або загальних дозволів, на умовах, які вони вважають доцільними, для вивільнення певних заморожених коштів або економічних ресурсів. До підстав для надання дозволів відносяться, зокрема:

- гуманітарні цілі в Україні (ч. 2 ст. 2а);
- задоволення основних потреб осіб, до яких застосовано санкції ЄС та членів сім'ї, які перебувають на утриманні таких фізичних осіб, включаючи оплату продуктів харчування, орендної плати або іпотеки, ліків та медичного лікування, податків, страхових внесків та громадських комунальних платежів (п. (а) ч. 1 ст. 4);
- оплата розумних професійних гонорарів або відшкодування понесених витрат, пов'язаних з наданням юридичних послуг (п. (b) ч. 1 ст. 4);
- утримання або обслуговування заморожених коштів або економічних ресурсів (п. (c) ч. 1 ст. 4);
- надзвичайні витрати (п. (d) ч. 1 ст. 4);
- офіційні цілі дипломатичного представництва, консульства, або міжнародної організації (п. (e) ч. 1 ст. 4);
- виконання судових чи арбітражних рішень (ст. 5);
- виконання контракту чи угоди, укладеними до дати, коли до особи було застосовано санкції (ст. 6);
- термінове запобігання або пом'якшення наслідків події, яка може мати серйозний і значний вплив на здоров'я та безпеку людей або навколишнє середовище (ст. 6d) [12].

Отже, право ЄС встановлює лише загальну правову рамку надання дозволів, а національні органи наділяються широкою дискрецією вирішення цього питання на свій розсуд у кожному конкретному випадку. Тому, можна стверджувати, що децентралізований підхід до імплементації санкцій застосовується і у питаннях надання дозволів на вчинення дій, заборонених санкціями ЄС. Попередні дослідження показали, що децентралізований характер імплементації санкцій містить низку недоліків, які знижують ефективність санкційної політики ЄС [13, с. 170].

Організаційний механізм надання дозволів, як і загалом організаційний механізм імплементації санкцій ЄС теж є децентралізованим, тобто відрізняється залежно від конкретної держави. Наприклад, у Німеччині уповноваженим органом на видачу дозволів є Федеральне управління економіки та експортного контролю (BAFA), яке відноситься до Міністерства економіки та захисту клімату, у Франції — Головне управління казначейства (DG Tresor) Міністерства економіки, а в Італії — Підрозділ із дозволів на озброєння (UAMA), що перебуває у структурі Міністерства закордонних справ, а також Комітет фінансової безпеки Міністерства фінансів. Отже, на національному рівні за видачу дозволів можуть відповідати різні за функціоналом органи влади, що може створювати різну практику та знижувати ефективність цього інструменту.

Через велику кількість національних органів, відповідальних за виконання санкцій у Латвії (27), та відсутність чіткого розподілу повноважень між ними, бізнес і фінансові установи зіткнулися з труднощами в отриманні дозволів на дії, заборонені санкціями. Враховуючи тісну торговельну інтеграцію деяких секторів латвійської економіки з Росією, після запровадження у 2022 році більш жорстких санкцій проти РФ за її вторгнення в Україну, бізнес потребував значної кількості дозволів. Проте економічним операторам і фінансовим установам Латвії вчасно та в повному обсязі отримати необхідні дозволи не завжди вдавалося. Це викликало розчарування серед як державних, так і приватних зацікавлених сторін, адже в інших країнах ЄС отримати такі дозволи було простіше [14, с. 22].

Слід зазначити, що вказана проблема була ідентифікована та вирішена. З 1 квітня 2024 року у Латвії почав функціонувати орган, відповідальний за впровадження міжнародних та національних санкцій. Ним став Підрозділ фінансової розвідки (FID), який, зокрема, отримав функції з надання дозволів. Водночас слід враховувати, що в деяких випадках інші інституції приймають рішення щодо застосування винятків із міжнародних або національних санкцій. Наприклад, Міністерство закордонних справ приймає рішення щодо поводження з товарами, які регулюються Законом про обіг товарів стратегічного значення та про гуманітарні винятки. Агентство цивільної авіації та капітан порту можуть

надавати дозволи у надзвичайних ситуаціях в авіації та на морі.

Децентралізований підхід до процесу видачі дозволів приводить до різної практики застосування цього інституту у різних країнах-членах ЄС, що може негативно впливати на дотримання глобального санкційного режиму Союзу. Зокрема, такі недоліки відзначали при імplementації заборон, визначених у дванадцятому пакеті санкцій, який забороняє суб'єктам ЄС без наявного дозволу надавати для їхніх російських дочірніх компаній певні бізнес-послуги (включно з бухгалтерським обліком, аудитом, бухгалтерським та податковим консультуванням, консультаційні послуги з питань бізнесу та управління), юридичні консультаційні послуги, а також програмне забезпечення для управління підприємствами, промислового менеджменту та інфраструктури.

У той час як більшість держав-членів ЄС розглядають кожну заявку на отримання такого дозволу у кожному конкретному випадку, деякі компетентні національні органи застосували інший підхід. У Литві оголосили, що дозволи на надання вищевказаних послуг та програмного забезпечення російським дочірнім компаніям не надаватиметься взагалі. Кардинально іншу практику запровадив компетентний орган Німеччини, який видав загальний дозвіл усім німецьким організаціям надавати такі послуги своїм російським дочірнім компаніям.

Після видачі німецькою BAFA загального дозволу, Європейська комісія у своїх поширених запитаннях прямо вказала, що компетентним органам держав-членів ЄС заборонено видавати загальні дозволи, які охоплюють цілі сектори чи види діяльності. На думку Комісії, така ліцензія означала б фактичну зміну санкцій ЄС [15].

Описана ситуація є показовим прикладом того, як відсутність належної централізації у процесі видачі дозволів на здійснення дій, заборонених санкціями, може призводити до неоднорідної практики їх застосування на національному рівні, що, в свою чергу, негативно впливає на загальну ефективність санкційної політики ЄС.

Цей досвід повинен бути врахований Україною при впровадженні інституту надання дозволів на вчинення дій, заборонених санкціями, адже наразі такого механізму в профільному Законі [16] не передбачено взагалі. Хоча, згідно з розпорядженнями Кабінету Міністрів України щодо внесення пропозицій застосування санкцій відповідно до резолюцій Ради Безпеки ООН, передбачено надання виключень з запропонованих обмежень, які повинні надаватись «за рішенням державних органів України» [17].

Зважаючи на велику кількість суб'єктів реалізації державної санкційної політики в Україні [18],

недоречно наділяти кожен з них повноваженнями видавати дозволи. Більш ефективним буде визначення або ж створення єдиного уповноваженого органу, який буде відповідальним за надання дозволів, або ж буде доручати це завдання окремим центральним органам виконавчої влади, в залежності від сфери, якої стосуватиметься дозвіл.

Отже, для підвищення ефективності та більшої адаптивності адміністрування санкцій в Україні, а також гармонізації з підходами ЄС, потрібно запровадити інститут дозволів, на вчинення дій, заборонених санкціями. Особливо актуалізує це питання намагання уряду [19], криміналізувати порушення та обхід санкцій, у відповідності до Директиви ЄС «Визначення кримінальних правопорушень і покарань за порушення обмежувальних заходів Союзу, яка вимагає кримінального переслідування за порушення умов дозволу [20, с. 21–22, 21]. Окрім того, запровадження суворої кримінальної репресії, за відсутності дієвої можливості «легально» порушити санкцію, може суперечити принципу верховенства права та порушувати права людини. Адже будь-яка особа має право на отримання медичних послуг, правничої допомоги тощо. Таким чином, запровадження ефективної системи видачі дозволів матиме вирішальний вплив на результативність та збалансованість державної санкційної політики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах практичного застосування обмежувальних заходів можуть виникати різні обставини, які потребують вчинення дій, прямо заборонених санкціями. У таких випадках законодавча можливість зробити виняток із санкцій шляхом надання уповноваженим органом дозволу на певні дії стає важливим інструментом, який забезпечує гнучкість санкційної політики та мінімізує потенційні негативні наслідки. Надання таких дозволів є поширеною світовою практикою, зокрема в межах Європейського Союзу.

Водночас, децентралізований підхід до імplementації санкцій у країнах ЄС вказує на певні недоліки, пов'язані з відсутністю єдиної координації та неоднорідністю практик, що може негативно впливати на дотримання глобального санкційного режиму Союзу.

Такий досвід має бути врахований Україною під час запровадження системи видачі дозволів, що відіграє важливу роль у забезпеченні результативності та збалансованості державної санкційної політики України та сприятиме її гармонізації з європейськими стандартами.

У зв'язку з цим виникає потреба в подальших наукових дослідженнях, аналізі досвіду інших країн-партнерів та розробці оптимальної національної моделі інституту дозволів на здійснення дій, заборонених санкціями.

Література

1. Statista. URL: <https://www.statista.com/chart/27015/number-of-currently-active-sanctions-by-target-country/> (дата звернення: 24.08.2024).
2. Абдуллаєв Р.А. Правове регулювання санкцій у праві Європейського Союзу: дис. ... канд. юрид. наук. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. 198 с.
3. Блажевич Ю. Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2006. 21 с.
4. Малишева Ю.В. Цілеспрямовані санкції та їх застосування Радою Безпеки ООН: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2016. 22 с.
5. Portela C. Sanctions, conflict and democratic backsliding. *European Institute for Security Studies*. 2022. 6. URL: <https://polit-x.de/en/documents/7424729/europa/english/european-agencies/euiss/publications-2022-06-01-sanctions-conflict-and-democratic-backsliding> (дата звернення: 20.08.2024).
6. Giumelli F. Implementation of sanctions: European Union. *Economic Sanctions in International Law and Practice*. 2019. P. 116–135. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9780429052989-9/implementation-sanctions-francesco-giumelli> (дата звернення: 20.08.2024).
7. Bonifassi S., Bastien J. EU Sanctions Enforcement. 2023. URL: <https://globalinvestigationsreview.com/guide/the-guide-sanctions/fourth-edition/article/eu-sanctions-enforcement#footnote-045> (дата звернення: 20.08.2024).
8. Asada M. Definition and legal justification of sanctions. *Economic Sanctions in International Law and Practice*. 2019. P. 3–23. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9780429052989-2/definition-legal-justification-sanctions-masahiko-asada?context=ubx&refId=8f9e5a21-f37a-418a-9de5-853294bd12da> (дата звернення: 20.08.2024).
9. EU sanctions against Russia explained. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/sanctions-against-russia-explained/> (дата звернення: 24.08.2024).
10. Tombs G. OFSI publish further guidance on the licence application process. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=2c388fde-8bad-4217-ad4d-dea247d60e0d> (дата звернення: 24.08.2024).
11. Drezner D.W. Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice *International Studies Review*. 2011. P. 96–108.
12. Council Regulation (EU) 2022/625 of 13 April 2022 amending Regulation (EU) № 269/2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R0625> (дата звернення: 25.08.2024).
13. Климосюк А. Децентралізований підхід у імплементації санкцій як фактор, що зменшує ефективність санкційної політики ЄС. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 1(19). С. 164–172.
14. Portela C., Olsen. K.B. Implementation and monitoring of the EU sanctions' regimes, including recommendations to reinforce the EU's capacities to implement and monitor sanctions. 2023. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/702603/EXPO_STU\(2023\)702603_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/702603/EXPO_STU(2023)702603_EN.pdf) (дата звернення: 26.08.2024).
15. Dereskeviciute R., Cozzi F. Spotlight on the “Partner Countries” Exemption from Sanctions Against Russia. *The National Law Review*. URL: <https://natlawreview.com/article/spotlight-partner-countries-exemption-sanctions-against-russia> (дата звернення: 26.08.2024).
16. Про санкції : Закон України від 14.08.2015 р. № 1644-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. С. 2018.
17. Про внесення пропозицій щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів відповідно до резолюцій Ради Безпеки ООН та рішень і регламентів Ради Європейського Союзу щодо ситуації у Республіці Південний Судан : Розпорядження КМУ від 22 березня 2024 р. № 254-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.08.2024).
18. Климосюк А. Суб'єкти реалізації державної санкційної політики України. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. № 11. С. 60–65.
19. Презентація проекту криміналізації порушення та обходу санкцій. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/prezentatsiya-napratsovanih-zmin-do-zakonodavstva-ukraini-schodo-kriminalizatsii-porushennya-sanktsiynih-obmejen> (дата звернення: 28.08.2024).
20. Климосюк А., Рубашенко М. Директива ЄС про криміналізацію порушення санкцій: Огляд та рекомендації для України. *Аналітичний центр «Інститут законодавчих ідей»*. 2024. URL: https://confiscation.com.ua/analytics/dyrektyva_ies_pro_kryminalizatsiiu_porushennia_sanktsij_ohliad_ta_rekomendatsii_dlia_ukrainy/ (дата звернення: 28.08.2024).
21. Климосюк А., Рубашенко М. Перспектива криміналізації порушення законодавства про санкції в Україні. *Науковий вісник НДІ проблем досудового розслідування*. 2024. № 1.

References

1. Statista. URL: <https://www.statista.com/chart/27015/number-of-currently-active-sanctions-by-target-country/>.
2. Abdullaiev R.A. Pravove rehuliuvannia sanktsii u pravi Yevropeiskoho Soiuzu: dys. ... kand. yuryd. nauk. Natsionalnyi universytet “Odeska yurydychna akademiia”. Odessa, 2022. 198 s. [in Ukrainian].

3. Blazhevych Yu. Vidpovidalnist derzhav za mizhnarodno-protypravni diiannia: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.11. Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. Kyiv, 2006. 21 s. [in Ukrainian].
4. Malysheva Yu. V. Tsilespriamovani sanktsii ta yikh zastosuvannia Radoiu Bezpeky OON: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.11. NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho. Kyiv, 2016. 22 s. [in Ukrainian].
5. Portela C. Sanctions, conflict and democratic backsliding. *European Institute for Security Studies*. 2022. 6. URL: <https://polit-x.de/en/documents/7424729/europa/english/european-agencies/euiss/publications-2022-06-01-sanctions-conflict-and-democratic-backsliding>.
6. Giumelli F. Implementation of sanctions: European Union. *Economic Sanctions in International Law and Practice*. 2019. P. 116–135. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9780429052989-9/implementation-sanctions-francesco-giumelli>.
7. Bonifassi S., Bastien J. EU Sanctions Enforcement. 2023. URL: <https://globalinvestigationsreview.com/guide/the-guide-sanctions/fourth-edition/article/eu-sanctions-enforcement#footnote-045>.
8. Asada M. Definition and legal justification of sanctions. *Economic Sanctions in International Law and Practice*. 2019. P. 3–23. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9780429052989-2/definition-legal-justification-sanctions-masahiko-asada?context=ubx&refId=8f9e5a21-f37a-418a-9de5-853294bd12da>.
9. EU sanctions against Russia explained. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/sanctions-against-russia-explained/>.
10. Tombs G. OFSI publish further guidance on the licence application process. URL: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=2c388fde-8bad-4217-ad4d-dea247d60e0d>.
11. Drezner D. W. Sanctions Sometimes Smart: Targeted Sanctions in Theory and Practice *International Studies Review*. 2011. P. 96–108.
12. Council Regulation (EU) 2022/625 of 13 April 2022 amending Regulation (EU) № 269/2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R0625>.
13. Klymosiuk A. Detsentralizovanyi pidkhid u implementatsii sanktsii yak faktor, shcho zmenshuie efektyvnist sanktsiinoi polityky Ye S. *Aktualni pytannia u suchasniy nautsi*. 2024. № 1(19). S. 164–172 [in Ukrainian].
14. Portela C., Olsen. K. B. Implementation and monitoring of the EU sanctions regimes, including recommendations to reinforce the EUs capacities to implement and monitor sanctions. 2023. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/702603/EXPO_STU\(2023\)702603_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/702603/EXPO_STU(2023)702603_EN.pdf).
15. Dereskeviciute R., Cozzi F. Spotlight on the “Partner Countries” Exemption from Sanctions Against Russia. *The National Law Review*. URL: <https://natlawreview.com/article/spotlight-partner-countries-exemption-sanctions-against-russia>.
16. Pro sanktsii: Zakon Ukrainy vid 14.08.2015 r. № 1644-VII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. 2014. № 40. S. 2018 [in Ukrainian].
17. Pro vnesennia propozyitsii shchodo zastosuvannia personalnykh spetsialnykh ekonomichnykh ta inshykh obmezhuvalnykh zakhodiv vidpovidno do rezoliutsii Rady Bezpeky OON ta rishen i rehlamentiv Rady Yevropeiskoho Soiuzu shchodo sytuatsii u Respublitsi Pivdennyi Sudan: Rozporiadzhennia KMU vid 22 bereznia 2024 r. № 254-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
18. Klymosiuk A. Subiekty realizatsii derzhavnoi sanktsiinoi polityky Ukrainy. *Publichne administruvannia ta natsionalna bezpeka*. 2023. № 11. S. 60–65 [in Ukrainian].
19. Prezentatsiia proiektu kryminalizatsii porushennia ta obkhotu sanktsii. *Ministerstvo yustytzii Ukrainy*. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/prezentatsiya-napratsovanih-zmin-do-zakonodavstva-ukraini-schodo-kryminalizatsii-porushennia-sanktsiynih-obmejen> [in Ukrainian].
20. Klymosiuk A., Rubashchenko M. Dyrektyva YeS pro kryminalizatsiiu porushennia sanktsii: Ohliad ta rekomendatsii dlia Ukrainy. *Analychnyi tsentr “Instytut zakonodavchykh idei”*. 2024. URL: https://confiscation.com.ua/analytics/dyrektyva_ies_pro_kryminalizatsiiu_porushennia_sanktsij_ohliad_ta_rekomendatsii_dlja_ukrainy/ [in Ukrainian].
21. Klymosiuk A., Rubashchenko M. Perspektyva kryminalizatsii porushennia zakonodavstva pro sanktsii v Ukraini. *Naukovyi visnyk NDI problem dosudovoho rozsliduvannia*. 2024. № 1 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.08.2024